

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Historické vědy – České dějiny

Mgr. Lukáš Cvrček

Jozef Lenárt a jeho doba

The Life and Times of Jozef Lenart

Teze disertační práce

Vedoucí práce – prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

2015

Úvod

Jen málokterý vrcholný funkcionář Komunistické strany Československa se dokázal udržet ve funkcích po celou dobu trvání její diktatury jako Jozef Lenárt, který svou téměř pětadvacetiletou kariéru profesionálního politika úspěšně nastartoval vzápětí po druhé světové válce jako tajemník komunistické organizace v Baťových závodech ve Svitě. Placené funkce pak nedobrovolně opustil až v listopadu 1989, přičemž byl po 27 let od roku 1962 nepřetržitě členem nebo kandidátem předsednictva ústředního výboru KSČ.

Část jeho soudruhů padla za obět' krvavým represím v zakladatelském období režimu, další naopak dohnala později v období rehabilitací jejich zodpovědnost za vykonstruované procesy v padesátých letech. Mnoho z těch, kteří stejně jako Jozef Lenárt přežili bez úhony zakladatelské období diktatury KSČ, se muselo později s veřejným životem rozloučit kvůli normalizačním čistkám. Některé funkcionáře mezitím vyřadily zdravotní potíže, jiní přecenili své síly v mocenském zápase a zřítily se z výsluní politické moci do šera života v ústraní nebo ve vězeňské cele, zatímco Jozef Lenárt dokázal zvládnout všechny zvraty a odejít musel až během vrcholícího rozkladu diktatury KSČ.

Teoretická východiska a koncepce práce

Autor se pokusil zachytit životní osudy jednoho z předních představitelů nedemokratického režimu, který je podstatnou částí naší současné společnosti vnímán jako zavrženíhodný a zločinný. Nejedná se však o jednostranné hledání Lenártova podílu na komunistických zločinech, nebo naopak o snahu jeho angažmá v diktátorském režimu omlouvat. Místo toho se autor pokouší vtáhnout čtenáře do světa hlavního aktéra příběhu sestaveného na základě pramenů a hodnověrných vzpomínek, i když je samozřejmě nemožné v úplnosti rekonstruovat Lenártovy myšlenky nebo všechny situace, které se odehrály v jeho životě. Autorova snaha o vcítění se do Lenártova myšlení nebo „*znovuprožití*“ klíčových okamžiků jeho života má proto své jasně patrné limity.

Proč vlastně „*zaldňovat*“ dějiny diktátorského režimu životními příběhy funkcionářů jako byl Jozef Lenárt, který se nikdy nestal nejvyšším stranickým vůdcem? Jednoduše proto, že diktaturu KSČ nelze podle autorova mínění popisovat pouze v její „*tradiční*“ podobě, jak ji vidí většina příznivců modelu totalitarismu. Tedy jako statickou strukturu totálně ovládanou všemocným vůdcem, jehož rozkazy do puntíku plní oddaní nohsledi fungující jako jakási „*kolečka ve stroji*“, v níž neexistují ideové konflikty a naprosto nepřichází v úvahu, aby

zájmové nebo názorové skupiny uvnitř vládnoucí strany a dalších institucí i mimo ně ovlivňovaly oficiální politiku.

V dobách diktatury KSČ naopak byly konflikty mezi jednotlivými zájmovými či názorovými skupinami nedílnou součástí reálné československé politiky, což ostatně ve svém rozhovoru s Karlem Kaplanem potvrzoval i sám Jozef Lenárt, který například hovořil o různých „lobby“ uvnitř KSČ i střetech mezi jednotlivými ministerstvy nebo vládou a stranickým aparátem apod.

Už od 60. let se proto ve slovníku západních expertů na režimy sovětského typu v této souvislosti objevuje zdánlivý protimluv v podobě termínu „*pluralismus*“, který samozřejmě nelze zaměňovat s politickým pluralismem obvyklým v západních demokraciích, ale jehož smyslem je v přímé kontradikci k modelu totalitarismu vymezit existenci a potýkání různých zájmových a názorových skupin uvnitř režimů sovětského typu, přičemž se vůbec nic nemění na charakteristice takových systémů jako bytostně nesvobodných a nedemokratických.

*„Jedním z prvních, kdo pojem aplikovali, byl Archie Brown, který ve svém článku *Pluralistic Trends in Czechoslovakia* publikovaném v roce 1966 přesvědčivě popsal existenci konfliktu v orgánech vedení strany, proměny ve fungování parlamentu, analyzoval činnost a vliv nátlakových skupin, všiml si proměn funkcí stranického aparátu. Dalším průkopníkem analýzy zájmových skupin v režimech sovětského typu byl H. Gordon Skilling, který téma poprvé představil ve studii *Interests Groups and Communist Politics*.“¹*

Částečně inspirován jejich přístupem se autor této práce pokusil zasadit politické působení Jozefa Lenárta do popisu vzájemných interakcí uvnitř diktátorského režimu, definovat jeho vlastní postoje a příslušnost k určité zájmové či názorové skupině a zhodnotit, nakolik úspěšně se mu dařilo její zájmy prosazovat. Vzhledem k nedostupnosti potřebných pramenů však nemohl být tento záměr realizován ve všech kapitolách věnovaných Lenártovu politickému působení. Autorovi se ho nakonec podařilo nejvíce rozvinout v kapitole „*Reformátor a hospodář*“, zabývající se Lenártovým podílem na pokusech o hospodářskou reformu v 60. letech.

Samotné líčení Lenártova života autor pojal jako kombinaci několika přístupů. Hlavní dějovou linku tvoří chronologické vyprávění směřující od narození hlavního aktéra až k jeho

¹ ŠTEFEK, Martin. *Za fasádou jednoty: KSČ a SED po roce 1985*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. 221 s. ISBN 978-80-7465-121-2, str. 39-40.

úmrtí. Do této osy pak autor zasadil několik tematických kapitol, v nichž se pouští do hlubšího rozboru konkrétní problematiky. Jejich témata se snažil vybírat tak, aby se výrazněji nepřekrývala s publikační činností jiného „lenártologa“ Richarda Pavloviče, který se dosud soustředil především na Lenártovo působení na Slovensku, ve zlomovém roce 1968 a během normalizace.

Oproti němu se Lukáš Cvrček podrobněji zaměřil především na Lenártova učednická léta v Baťově koncernu a jeho zapojení do povstání na Slovensku, působení v předsednictvu ÚV KSČ a v čele československé vlády v 60. letech spojené s prací v rehabilitačních komisích a pokusy o prosazení hospodářské reformy.

Jozef Lenárt v historickém bádání, literatuře, vzpomínkách a médiích

Navzdory své funkcionářské dlouhověkosti nepatřil Jozef Lenárt v očích československých občanů ani zahraničních pozorovatelů k nejvýraznějším postavám režimu, což bylo po roce 1989 příčinou malého zájmu historiků o detailní zkoumání jeho života a politického působení.

Až na výjimky, představované příspěvky Richarda Pavloviče do různých sborníků, článkem Lukáše Cvrčka v časopise *Paměť a dějiny* a Lenártovým medailonem v biografické publikaci *Aktéri jednej éry na Slovensku* od Stanislava Sikory, se proto Jozef Lenárt v dosud vydaných historických publikacích většinou pouze mihnul na pozadí, zatímco hlavní roli v nich hrají jiní politici. Stejně je to u historických publikací vydaných před rokem 1989, jejichž hodnotu navíc ještě radikálně snižuje jejich ideologická kontaminace. Autor z těchto důvodů pracoval pouze s jednou edicí pramenů a biografickými slovníky, v nichž si upřesnil detaily k Lenártovu působení během povstání na Slovensku a ověřil údaje získané z Lenártových kádrových charakteristik uložených v Národním archivu ve fondu Archiv ÚV KSČ.

V memoárové literatuře se Jozef Lenárt sice vyskytuje poměrně často, ale opět většinou pouze epizodicky. Hlavní postavou je pouze v jediné knize vzpomínek, jejímž autorem je jeho dlouholetý spolupracovník a tajemník Ladislav Stískal. Jedná se o nekritické, v zásadě apologetické dílo bez valné hodnoty pro historické poznání, přesto je v něm možné objevit ojedinělé útržky užitečných informací o Lenártově agendě a některých jeho názorech.

Vzpomínky na Jozefa Lenárta se přirozeně liší v závislosti na postojích pamětníků jak k jeho osobě, tak k režimu, jehož byl představitelem. Pozitivně se o Jozefu Lenártovi zmiňuje na několika místech svých pamětí například chemik Ján Zelinka, který ho ocenil především jako zapáleného podporovatele vědeckého výzkumu a zavádění jeho poznatků do praxe. V podobně příznivém duchu krátce zavzpomínal na Jozefa Lenárta i vynálezce kontaktních čoček Otto Wichterle. Jako na instruktora ilegálního oblastního vedení KSS vzpomínal na Jozefa Lenárta také pozdější generální prokurátor ČSSR Ján Pješčak, který se podle svých pamětí podílel na ochraně ilegálních schůzek členů KSS.

Oproti nim silně negativní vyznění vůči Jozefu Lenártovi mají paměti bývalého zástupce vedoucího oddělení pro ideologickou práci ÚV KSS Jána Uhera, který pracoval pod Lenártovým vedením v „*Kolderově komisi*“. Značný odstup od Jozefa Lenárta je cítit také ze vzpomínek Alexandra Dubčeka, který se stejně jako Ján Uher rozešel lidsky s Jozefem Lenártem i politicky s normalizační KSČ.

Vcelku neutrálně se ve svých pamětech na Lenártovu adresu vyjádřili například jeho bývalí kolegové ze stranického a státního vedení Zdeněk Mlynář, Čestmír Císař, Lubomír Štrougal nebo Peter Colotka, i když také oni vzpomínali na Lenártovy nedostatky, jakými byla například jeho nerozhodnost nebo ústupnost. Jeho soused z komplexu Molochovo a pracovník stranického aparátu Dušan Havlíček pak ve svých pamětech připojil několik svých postřehů z místa bydliště i pracoviště se vztahem k Jozefu Lenártovi.

Naprosto nemožné je rekonstruovat skutečné Lenártovy názory z jeho vlastních deníků, poznámek, zápisků apod., protože se jejich pořizování po celý svůj život pečlivě vyhýbal, aby nemohl být kompromitován, takže se v jeho případě naprosto nedá hovořit o dochované pozůstalosti. Proto je mimořádně cenné svědectví jeho synovce Ing. Miroslava Hradila, který v 60. letech u bezdětných Lenártových několik let bydlel během svých pražských studií i krátce po jejich skončení, než získal vlastní byt. Jozef Lenárt mu při domácích rozhovorech mezi čtyřma očima svěřoval své někdy značně kritické názory jak na oficiální politiku, tak na své kolegy z vedení strany. Kromě toho Ing. Miroslav Hradil poskytl celou řadu vzpomínek na další Lenártovy příbuzné a pomohl tak dotvořit představu o jeho rodinném zázemí i životě mimo pracovní dobu.

Jozef Lenárt během své kariéry přednesl celou řadu politických a veřejných projevů, jejichž edice vycházely také knižně. Tyto projevy však nejsou úplně autentickým dokladem

Lenártova politického myšlení, ale v první řadě výsledkem redakční práce celých týmů poradců, kteří se více než jeho osobními názory řídili politickou linií stanovenou vedením komunistické strany, jež navíc všechny projevy svých členů předem projednávalo a připomínkovalo.

Publikovány byly rovněž Lenártovy vzpomínky na některé úseky jeho života a kariéry. Například v předmluvě k dějinám města Svit z roku 1984 formuluje svůj vztah k Baťovi, u kterého se vyučil, v němž kromě kritiky „vykořisťovatele“ našel také slova uznání pro zavádění novinek v řízení a organizaci výroby.

Na období hospodářských reforem v 60. letech pak vzpomínal na počátku 90. let při rozhovoru s Karlem Kaplanem. Jeho hodnocení některých lidí a jejich činnosti bylo samozřejmě poznamenáno delším časovým odstupem a vývojem, ke kterému během třiceti let došlo. Na druhou stranu už v té době nemusel brát ohledy na zájmy KSČ a nebyl nikým korigován, proto se navzdory některým nepřesnostem a neúplnostem jedná o významný zdroj jeho vlastních ekonomických myšlenek a názorů, i když je potřeba na základě jejich konfrontace s dalšími prameny kriticky rozlišovat jeho postoje z 60. let a pozdější doby.

Před rokem 1989 byly k Lenártovým životním jubileím publikovány jeho oficiální životopisy a k šedesátinám o něm režim dokonce nechal natočit oslavný film. V nich však byla z propagandistických důvodů prezentována především idealizovaná představa o dokonalém představiteli komunistické strany, takže tyto výstupy mohou posloužit nanejvýš k ověření některých časových údajů čerpaných z jiných pramenů a poznání, jak si vlastně KSČ takového ideálního funkcionáře představovala.

Po roce 1989 natočil Jozef Lenárt rozhovor pro slovenský rozhlas a poskytl novinářům ještě několik dalších vyjádření. Celkově však upadal do zapomnění. Média mu pak věnovala pozornost už jenom v souvislosti s jeho trestním stíháním za pokus o vlastizrada v roce 1968 a jeho úmrtím v roce 2004.

Stručné shrnutí závěrů práce

Jozef Lenárt patří délkou své profesionální politické kariéry k rekordmanům jak doma, tak ve světě. Samozřejmě je možné namítnout, že není nic složitějšího udržet si postavení v systému diktatury jedné strany, v němž volby nemohou přinést reálnou změnu. Při bližším pohledu na dějiny KSČ je však jasné, že ani v tomto systému neměli politici automaticky vše

jisté. Jejich obměnu na vedoucích postech pouze zajišťovaly jiné, zejména v zakladatelském období režimu o poznání drastičtější mechanismy než byly volby...

Ve své dlouhé kariéře Jozef Lenárt prošel nejvyššími stranickými a státními funkcemi, nikdy se však nestal vůdcem – prvním nebo generálním tajemníkem ÚV KSČ. Postrádal hlad po moci, který je typický pro drtivou většinu úspěšných politiků. Místo něj projevoval při jednáních o svém jmenování do vysokých funkcí možná až přílišnou skromnost.

Ta mu byla vštípena už v jeho dětství, které sice prožil ve velmi skromných poměrech, ale ne v naprosté bídě, jak někdy přeháněla komunistická propaganda. Ostře proto vnímal sociální nerovnosti a postupně se i díky prokomunistickému rodinnému zázemí utvrzoval ve svém levicovém přesvědčení, jež ho v roce 1943 dovedlo až do řad tehdy ilegální KSS.

Nikdy nepatřil k těm, kteří pouze nařikají na nespravedlivý osud a kritizují jiné, zatímco sami nejsou pro změnu svého postavení ochotni hnout prstem. Raději se smířil s tím, že navzdory svému nespornému nadání nedostuduje a už v šestnácti letech se začal o sebe starat sám. Vstoupil do učení mezi Baťovy „*Mladé muže*“, kde byl vystaven několikaletému působení promyšleného výchovného systému, které na něm zanechalo zřetelné stopy.

Právě díky cílenému důrazu jeho vychovatelů na píli, efektivitu a cílevědomý osobnostní i kvalifikační rozvoj se z něj stal výkonný, podnikavý a racionální pragmatik s velkým zájmem o novinky zejména v oblastech techniky a podnikového řízení. Také díky tomu Jozef Lenárt nepodceňoval roli vzdělávání a nepohrdal odborníky, jak bylo později velice časté zejména u čerstvě povýšených dělnických kádřů, které navzdory značným mezerám ve svém vzdělání a nedostatku profesních zkušeností ovládly po převzetí moci komunistickou stranou klíčové funkce ve státní správě, podnikové i akademické sféře.

Jeho kariéru v koncernu Baťa načas přerušilo povstání na Slovensku, do kterého se zapojil jako politický pracovník komunistické strany. Během příprav povstání, a především v jeho samotném průběhu, se mu podařilo přesvědčit nadřízená stranická místa o svých schopnostech a zápalu pro komunistickou věc, což ho nasměovalo do placených funkcí. Jeho prvním působištěm byla funkce tajemníka organizace komunistické strany v Baťových závodech v Batizovcích, odkud dál rychle stoupal přes další pozice regionálního významu až do ústředního aparátu KSS.

Odtud na počátku 50. let odešel řídit jednu z klíčových obuvnických továren na Slovensku. Úspěšné ředitelování ho posunulo do funkce náměstka ministra lehkého průmyslu.

Další postup do nejvyšších mocenských pater předznamenal jeho několikaleté studium na vysoké politické škole v Moskvě. Absolvoval ho s červeným diplomem a po návratu z Moskvy se jeho kariéra dál slibně rozvíjela. V září 1956 získal funkci vedoucího tajemníka krajského výboru KSS v Bratislavě, kterou zastával až do dubna 1958. Mezitím byl na sjezdu KSS v dubnu 1957 zvolen do ÚV KSS. V květnu 1958 opět povýšil, tentokrát do funkce ideologického tajemníka ÚV KSS se zodpovědností za činnost oddělení agitace a propagandy a oddělení škol, kultury a vědy. Na tomto postu působil až do října 1962, kdy v čele Slovenské národní rady nahradil zemřelého Rudolfa Strechaje.

Právě předsednictví tohoto v té době z mocenského hlediska naprosto bezvýznamného orgánu donutilo Jozefa Lenárta přehodnotit své dosavadní postoje k otázkám česko-slovenských vztahů a úlohy slovenských národních orgánů ve společném státě. Jeho národnostní cítění bylo vždy velmi vlažné. Navíc jeho myšlení bylo orientováno výrazně pragmaticky, proto do té doby za prvořadý zájem Slovenska považoval především ekonomický profit plynoucí ze spojení s českými zeměmi. Některé jeho postoje v 50. letech je možné považovat za čechoslovakistické. Během necelých deseti let však prošly zásadní korekcí a Jozef Lenárt v roce 1968 podporoval vznik federace.

V roce 1962 se Jozef Lenárt stal členem předsednictva ÚV KSČ, tedy nejužšího stranického vedení, v němž v té době zcela dominoval první tajemník Antonín Novotný, který si loajalitu ostatních funkcionářů pojišťoval úplatky v podobě tzv. „*bílých obálek*“. Navzdory tomu, že se Jozef Lenárt nenechal přímo zkorumpovat, patřil ve vedení komunistické strany v 60. letech k nejoddanějším oporám Antonína Novotného, jehož vůdcovskou autoritu bezvýhradně respektoval, i když s některými jeho rozhodnutími vnitřně nesouhlasil. Odpovídalo to Lenártovu pojetí stranické disciplíny, které vyznával nejen ve vztahu k Antonínu Novotnému, ale v podstatě po celou svou politickou kariéru až na výjimku v roce 1968, kdy se během srpnové okupace Československa vojsky pěti zemí Varšavské smlouvy zapojil do spiknutí proti dubčevskému vedení strany.

V 60. letech se Jozef Lenárt rovněž podílel na práci rehabilitačních komisí, které měly přešetřit pozadí některých vykonstruovaných procesů v 50. letech. Dostal se kvůli tomu do složité situace, kdy si na jedné straně uvědomoval neudržitelnost falešných obvinění, na druhé straně však musel čelit tlaku vedoucích funkcionářů v čele s Antonínem Novotným, kteří nechtěli připustit úplnou rehabilitaci některých obětí.

Otázku rehabilitací se proto snažil řešit pro sebe typickým kompromisním způsobem. Nikdy se, pokud vysloveně nemusel, nestavěl vyhraněně na jednu stranu, ale vždy se snažil o oboustranně přijatelné řešení, často však spíše dosáhl stavu, který neuspokojoval nikoho. Nepatřil k bojovníkům, kteří se pokoušejí prorazit hlavou zeď a berou buď všechno, nebo nic. Svě představy se často pokoušel prosazovat postupně „salámovou“ metodou a dokázal se přitom spokojit i s malým ústupkem druhé strany. Daní za to však bylo, že své představy často neprosadil vůbec, nebo změněné k nepoznání.

V roce 1963 stanul Jozef Lenárt na několik let v čele československé vlády. Právě během tohoto období se zřejmě nejvýrazněji zapsal do povědomí československé veřejnosti jako premiér, jehož vláda po éře tuhého stalinismu přinesla citelné uvolnění v řadě oblastí veřejného i kulturního života a pustila se do reformy stagnujícího hospodářství, které přinesly alespoň částečné zlepšení životní úrovně obyvatelstva po hospodářském propadu na začátku 60. let.

Jozef Lenárt patřil k otevřeným příznivcům reformy spojených s uvolňováním tuhého centralismu v řízení ekonomiky, modernizací výroby a opouštěním umělého rovnostářství ve prospěch vyššího podílu zásluhovosti. Podporoval celou řadu ve své době progresivních myšlenek i konkrétních projektů, z nichž však jen máloco prosadil úplně přesně tak, jak si to původně představoval. Přesto se v reformních návrzích z 60. let dají najít zřetelné stopy myšlenek, které podporoval, byť někdy znatelně pozměněných četnými kompromisy.

Pro Lenártovy postoje byla charakteristická víra v expertní řízení společnosti podle nejmodernějších poznatků a trendů jak z oblasti techniky, tak přírodních i společenských věd, což ho mimo jiné vedlo k úsilí dostat na vedoucí pozice místo nevzdělaných „*dělnických kádrů*“ kvalifikované odborníky. Sledoval trendy a novinky také v kapitalistických zemích a čerpal i ze svých zkušeností z Baťova koncernu, na které se při jednáních stranického vedení často odvolával. Jeho zaujetí pro pokrok však nikdy nebylo tak silné, aby ho nadřazoval nad politiku a zájmy komunistické strany.

V porovnání se starší funkciónářskou garniturou byl sice ochoten připustit mnohem více volnosti jak v hospodářské, tak i společenské oblasti, rozhodně však nemínil rezignovat na vedoucí úlohu komunistické strany a nikdy neztrácel ze zřetele ideologické hledisko svých návrhů. Přitom stále věřil, že reformovaný socialismus může uspět v ekonomické soutěži s kapitalismem, v němž našel některé myšlenkové směry, s nimiž se dokázal alespoň částečně ztotožnit, jako tomu bylo třeba u Rooseveltovy politiky „*Nového údělu*“. Díky svým životním

zkušenostem Jozef Lenárt chápal, že soutěž mezi oběma ekonomickými systémy se v očích řadových občanů nevede v rovině makroekonomických ukazatelů, ale především na poli životní úrovně. Celá řada jím navrhovaných opatření proto směřovala k jejímu zvyšování.

Pokus o hospodářskou reformu v Československu v 60. letech nebyl navzdory mimořádně silnému postavení Antonína Novotného v předsednictvu ÚV KSČ dílem jediné vůdčí osobnosti. Naopak hospodářská politika státu byla kompromisem mezi řadou někdy zcela protichůdných názorů na další vývoj ekonomiky i celé země, přičemž Jozef Lenárt měl na její podobu nezanedbatelný vliv. Řada záměrů a projektů, které podporoval, sice byla dalším vývojem dříve či později překonána, avšak zároveň je spolupodepsán také pod těmi, které prokázaly svou nadčasovost, jako jsou například industrializace Slovenska, intenzifikace zemědělství, rozvoj chemického průmyslu, budování jaderné energetiky, dálnic či turistické infrastruktury, což ho řadí k mimořádně významným postavám jak československých, tak i moderních českých a slovenských hospodářských dějin.

Sesazení Antonína Novotného z čela KSČ na začátku roku 1968 znamenalo významný předěl také v kariéře Jozefa Lenárta, který byl zasvěcenými lidmi kvůli své mnohaleté podpoře prvního tajemníka jednoznačně vnímán jako Novotného skalní stoupenec. Na straně prvního tajemníka stál i během sporu o „*dekumulaci funkcí*“, do kterého se vyvinul střet s vnitrostranickou opozicí z podzimu roku 1967.

Po Novotného nuceném odchodu začal Jozef Lenárt veřejně podporovat nový kurs. V ideologické oblasti ostatně i předtím patřil k tolerantnějším a moderněji uvažujícím funkcionářům mladší generace. Už v první polovině 60. let byl v porovnání s předchozím obdobím ochoten připustit výrazné uvolnění ve společnosti i kultuře. Podporoval přitom dokonce i využití některých prvků „*buržoazní*“ kultury, pokud se daly skloubit se zájmy komunistické strany, přičemž zdaleka ne všichni funkcionáři a řadoví členové KSČ podobné kroky schvalovali.

Jeho tolerance a ochota připustit určitou demokratizaci poměrů však měla své limity. Mediální výstupy radikálních reformistů z jara 1968 v něm budily nelibost. Naprosto pak postrádal pochopení pro snahy přenášet debatu o politických tématech mimo půdu komunistické strany nebo referovat v médiích o tématech, která pro ni byla nepřijemná. Už vůbec u něj pak nemohla být řeč o porozumění pro pokusy o obnovení sociální demokracie jako tradiční politické strany a legalizaci Klubu angažovaných nestraníků nebo organizace bývalých politických vězňů K231.

Názorově se proto sblížoval s konzervativní skupinou kolem Drahomíra Koldera, po jejímž boku vystoupil v srpnu 1968 proti legálnímu vedení vlastní strany a státu, i když nejprve nejspíš váhal a pokusil se vyhnout přímému angažmá na straně okupantů hospitalizací v nemocnici pro stranickou elitu. V dalším období stál pevně na prosovětských pozicích, za což byl po přechodném mocenském poklesu odměněn funkcí 1. tajemníka ÚV KSS.

Ta sice vypadala poměrně významně, ve skutečnosti se však proměnil pouze v poslušného vykonavatele příkazů z Prahy. Přesto se snažil přispět k rozvoji Slovenska zejména ve sféře průmyslu a skutečně zaznamenal v tomto směru řadu úspěchů. To však nic neměnilo na postupném hospodářském úpadku režimu a zaostávání životní úrovně řadového obyvatelstva za vyspělými kapitalistickými státy. V roce 1988 ho strana znovu vytáhla do ústředního aparátu, kde nejprve obsadil tajemnickou pozici se zodpovědností za důležitý úsek ekonomie a po odchodu Vasila Bil'aka přešel k mezinárodním vztahům a ideologii. Přestože Jozef Lenárt podporoval dílčí hospodářské reformy v rámci „*přestavby*“, nemohl přinést nic převratně nového a zabránit tím kolapsu diktatury KSČ na podzim 1989, kdy nejprve vypadl z vedení a na začátku roku 1990 byl ze strany vyloučen.

Jozef Lenárt dožil v Praze jako penzista. V souvislosti se svým podílem na snaze o ustavení „*dělnicko-rolnické vlády*“ v roce 1968 byl společně s Milošem Jakešem obžalován z vlastizrady ve stádiu pokusu, ale nakonec se mu podařilo dosáhnout zprošťujícího rozsudku. V roce 2004 zemřel v nemocnici na komplikace po operaci srdce. Definitivně se tak uzavřel dlouhý příběh jedné z nejvýznamnějších postav československých dějin.

Použité prameny a literatura

Archivy

Archiv bezpečnostních složek, fond Objektové svazky

Archiv Slovenského filmového ústavu, Dokument Súdruh Jozef Lenárt

Archiv Slovenského rozhlasu, galérie ROGOS

Archiv Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond Archiv komise vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967-1970

Matričný úrad Liptovský Hrádok, fond Matrika narodených, sobášených a zomrelých Liptovský Hrádok (údaje vyhledal a poskytl PhDr. Richard Pavlovič, PhD.)

Moravský zemský archiv, pracoviště Zlín, fond Baťa, a. s.

fondové oddělení Osobní oddělení

 Sbírnka kartoték

 Spory

Národní archiv, fond Archiv ÚV KSČ 1945-1989

fondové oddělení Kancelář Jozefa Lenárta 1968

 Předsednictvo ÚV KSČ

 Sekretariát ÚV KSČ

 Ústřední kontrolní a revizní komise KSČ

RGANI (Ruský státní archiv soudobých dějin), fond 5 - Osobní spisy vedené Mezinárodním oddělením ÚV KSSS

Slovenský národný archív, fond ÚV KSS

fondové oddělení 1. tajemník ÚV KSS Jozef Lenárt

 Zjazdy, konferencie

Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, fond Okresný súd v Liptovskom Hrádku (údaje vyhledal a poskytl PhDr. Richard Pavlovič, PhD.)

Edice pramenů

DOUBEK, Bohumil a KAPLAN, Karel, ed. *StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2002. 439 s. ISBN 80-902885-8-8.

FELCMAN, Ondřej a kol. *Vláda a prezident: období pražského jara (prosinec 1967 - srpen 1968)*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 501 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; sv. 8/1. ISBN 80-7239-077-5.

HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 441 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; díl 11. ISBN 80-7285-039-3.

LENÁRT, Jozef, TRUCHLIK, Karol, ed. a STÍSKAL, Ladislav, ed. *Stále máme vyšší cieľ: Výber z prejavov a článkov 1963-1982*. 1. vyd. Bratislava: Smena, 1983. 196 s. Auróra.

- LENÁRT, Jozef. *Politika kultúry, kultúra politiky*. 1. vyd. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1988. 235 s.
- LENÁRT, Jozef. *Vybrané prejavy a state*. sv. 1. Bratislava: Pravda, 1980. 695 s.
- LENÁRT, Jozef. *Vybrané prejavy a state*. sv. 2. Bratislava: Pravda, 1981. 684 s.
- PREČAN, Vilém, KOUDELKA, František a NOSKOVÁ, Alena (eds). *Mezinárodní konference Demokratická revoluce v Československu 1989 - předpoklady, průběh a bezprostřední výsledky (Praha 14.-16. října 1999): studijní materiály. Seš. 5-6, Situační zprávy ústředního aparátu KSČ. 20. listopadu - 1. prosince 1989*. 1. vyd. Praha: Československé dokumentační středisko, 1999. 111 s. ISBN 80-85270-93-5.
- VARTÍKOVÁ, Marta, ed. aj. *Dejiny Slovenského národného povstania 1944*. 3. sv., *Dokumenty*. Bratislava: Pravda, 1984. 674 s.
- VARTÍKOVÁ, Marta, ed. aj. *Dejiny Slovenského národného povstania 1944*. 4. sv., *Spomienky a kroniky*. Bratislava: Pravda, 1984. 798 s.
- VESELÝ, Zdeněk. *Světová politika 20. století v dokumentech: (1945-1990)*. 1. vyd. Praha: VŠE Fakulta mezinárodních vztahů, 2001., s. 481. ISBN 80-245-0145-7.
- VONDROVÁ, Jitka, MORAVEC, Jan a NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu (říjen 1967 - květen 1968)*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. 580 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; sv. 9/1. ISBN 80-85270-96-X.
- VONDROVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa. Konsolidace (květen-srpen 1968)*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. 485 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; 9/2. ISBN 80-7239-065-1.
- VONDROVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa. Kapitulace (srpen-listopad 1968)*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. 698 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; sv. 9/3. ISBN 80-7239-093-7.
- VONDROVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa. Normalizace (listopad 1968 - září 1969)*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003. 640 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; sv. 9/4. ISBN 80-7239-153-4.
- VONDROVÁ, Jitka a kol. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Prosinec 1967 - červenec 1968*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakl. Doplněk, 1995. 365 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; díl 4., sv. 1. ISBN 80-85270-44-7.
- VONDROVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Jaromír. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Červenec - srpen 1968*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1996. 321 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; díl 4, sv. 2. ISBN 80-85765-76-4.
- VONDROVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Jaromír. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970. Září 1968 - květen 1970*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1997. 393 s. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970; díl 4, sv. 3. ISBN 80-85270-66-8.
- STAŠKOVÁ, Zuzana (red). *Zjazd Komunistickej strany Slovenska, Bratislava 25. – 27. marca 1976*. Bratislava: Pravda, 1976.

Rozhovory

Rozhovor s Bohumilem Starým, předsedou Asociace kempů a chatových osad ČR ze dne 20. dubna 2014. *Archiv autora.*

Rozhovor s Ing. Miroslavem Hradilem ze dne 5. srpna 2014. *Archiv autora.*

Rozhovor s Miloslavem Rognerem ze dne 14. 6. 2008. *Archiv autora.*

Rozhovor s Milošem Jakešem ze dne 9. února 2015. *Soukromý archiv Mgr. Michala Macháčka.*

Rozhovor s JUDr. Jozefem Chreňom ze dne 30. 5. 2011. *Soukromý archiv PhDr. Richarda Pavloviče, PhD.*

Vyjádření MUDr. Václava Šmatláka, předsedy Sdružení praktických lékařů, ze dne 15. února 2014 (bez záznamu).

Záznam rozhovoru s Ing. Pavlem Hradilem ze dne 31. března 2012, *Soukromý archiv PhDr. Richarda Pavloviče, PhD.*

Publicistika

Lázeňský časopis

Národná obroda: nezávislý denník občanov Slovenska

Národní výbory: Časopis pro funkcionáře a pracovníky národních výborů

Pravda: orgán Komunistické strany Slovenska

Rudé právo

Smena: denník mladých

Zájmy Slovače: neodvislý pokrokový list moravského Slovácka

Slovníky, příručky a materiálové studie

PEŠEK, Jan a kol. *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948-1989: personifikácia politického vývoja*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003. 389 s. ISBN 80-7165-417-5.

PEŠEK, Jan. *Centrum moci: aparát Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska 1948-1989*. Bratislava: AEPRESS, 2006. 268 s. ISBN 80-88880-71-8.

Příruční slovník k dějinám KSČ. sv. 1, A-O. 1. vyd. Praha: NPL, 1964. 598 s.

Slovenský biografický slovník. Martin: Matica slovenská, 1986-1994. sv. IV (M-Q), ISBN 80-7090-019-9.

ŠTVERÁK, František. *Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921-1992): základní informace o ústředních orgánech a biografické údaje o vedoucích představitelích strany*. 1. vyd. Praha: Národní archiv, 2010. 440 s. ISBN 978-80-86712-87-1.

TOMEK, Prokop. Barák Rudolf. In: KALOUS, Jan et al. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948-1989: ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 231 s. Tváře moci. ISBN 978-80-87211-25-0.

Memoárová literatura

BILÁK, Vasil a BÍLOVSKÝ, Jindřich, ed. *Paměti Vasila Biláka I.: [unikátní svědectví ze zákulisí KSČ]*. Praha: Agentura Cesty, 1991. 146 s., [4] s. obr. příl. Propadliště dějin. ISBN 80-85363-05-4.

BILÁK, Vasil a BÍLOVSKÝ, Jindřich, ed. *Paměti Vasila Biláka: [unikátní svědectví ze zákulisí KSČ. [díl.] 2.* Praha: Agentura Cesty, 1991. 198 s., [8] s. obr. příl. Propadliště dějin. ISBN 80-85363-06-2.

CÍSAŘ, Čestmír. *Člověk a politik: kniha vzpomínek a úvah*. 1. vyd. Praha: ETC, 1998. 668 s., [32] s. obr. příl. Profily generace. ISBN 80-86006-59-X.

COLOTKA, Peter. *Vo víre času*. 1. vyd. Dolný Kubín, D + Gallery, 2015.

ČERNÝ, Rudolf. *Antonín Novotný: vzpomínky prezidenta*. 1. vyd. Česká Kamenice: PolArt, 2008. 422 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87286-00-5.

DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední: vlastní životopis Alexandra Dubčeka*. 1. vyd. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. 293 s., [32] s. fot. ISBN 80-205-0351-X.

HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 229 s. Svědectví o době a lidech; sv. 5. ISBN 80-85270-8-X.

HOLDOŠ, Ladislav. *Svědék Husákova procesu vypovídá: rozhovory Karla Bartoška s Ladislavem Holdošem o zážitcích z věznic a táborů pěti zemí, o komunistech bez moci a u moci, o Slovensku a o jiném*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. 126 s., [4] s. il. ISBN 80-206-0212-7.

JAKEŠ, Miloš. *Dva roky generálním tajemníkem*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1996, ISBN 80-901564-3-6.

JECH, Karel, KAPLAN, Karel, VÁCHOVÁ, Jana. *K ekonomické reformě 1965-1968*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996. 185 s. (Studijní materiály výzkumného projektu Československo 1945-1967. sv. 20.), bez ISBN.

KŘEČEK, Stanislav. *Pracoval jsem u Batů*. Praha: Český komitét pro vědecké řízení, 1992, ISBN 80-02-009380-X.

MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremli*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 283 s. Archiv; sv. 62. ISBN 80-204-0196-2.

PJEŠČAK, Ján. *Portrét právníka a kriminalisty: (výběr z paměti Jána Pješčaka „Karpatská Odyseia“)*. Říčany: Orego, 2006. 206 s. ISBN 80-86741-64-8.

SEDLÁK, Jaromír. *Muž nad stolem, aneb, Byl jsem Štrougalovým poradcem*. 1. vyd. Praha: Pro společnost Rozhraní vydalo nakl. BVD, 2010. 183 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87090-43-5.

STÍSKAL, Ladislav. *Veci a vecičky Jozefa Lenárta*. Bratislava: Agentúra IQ + Janošovský, 2003, ISBN 80-967979-8-0.

ŠIK, Ota. *Jarní probuzení - iluze a skutečnost*. 2. vyd. (v MF 1. vyd.). Praha: Mladá fronta, 1990. 315 s. ISBN 80-204-0208-X.

ŠTROUGAL, Lubomír. *Paměti a úvahy*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2009. 363 s., [16] l. obr. příl. ISBN 978-80-7425-026-2.

UHER, Ján. *Zo zákulisia rehabilitácií: tajomstvo Kolderovej komisie*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2001. 195 s. ISBN 80-7149-416-X.

VRABEC, Václav. *Vybočil z řady: medailón Josefa Smrkovského a doby, v níž žil*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. 189 s. Dokumenty; sv. 223. ISBN 80-206-0277-1.

WICHTERLE, Otto. *Vzpomínky*. 4. vyd. (V Academii 2.). Praha: Academia, 2007. 206 s., [8] s. obr. příl. Paměť; sv. 1. ISBN 978-80-200-1495-5.

ZELINKA, Ján. *Od romantiky k vede a politice: (spomienky, udalosti, úvahy)*. 1. vyd. Bratislava: Slovak Academic Press, 2000. 664, ii s. ISBN 80-88908-64-7.

Monografie

BÁRTA, Milan, BŘEČKA, Jan a KALOUS, Jan. *Demonstrace v Československu v srpnu 1969 a jejich potlačení*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. 336 s. ISBN 978-80-87211-73-1.

BÁRTA, Milan, CVRČEK, Lukáš et al. *Oběti okupace: Československo 21. 8. - 31. 12. 1968*. 1. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 191 s. ISBN 978-80-87211-01-4.

BENČÍK, Antonín. *V chapadlech kremelské chobotnice*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. 514 s. ISBN 978-80-204-1617-9.

BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. 1. vyd. Třebíč: Tempo, 1998. 269, [10] s., [16] s. obr. příl. Fakta. ISBN 80-238-2192-X.

CVRČEK, Lukáš. *Politické působení Jozefa Lenárta v letech 1963-1970*. [diplomová práce] Praha: FF UK, 2006. 135 s.

DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. 412 s., [22] s. obr. příl. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-204-2.

GALANSKÝ, Marcel a kol. *Svit: 50 rokov*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1984. 162 s.

HOPPE, Jiří. *Opozice '68: sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. 390 s. Obzor; sv. 75. ISBN 978-80-7260-216-2.

HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 242 s. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; sv. 31. ISBN 80-85270-83-8.

HRBEK, Jaroslav et al. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2009. sv. 2. (351, 358 s.). ISBN 978-80-7185-976-5.

JABLONICKÝ, Jozef. 2009. *Fragment o histórii*. Bratislava: Kalligram, 2009. 598 s. ISBN 978-80-8101-242-6.

KAPLAN, Karel a KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. 333 s., [32] s. obr. příl. ISBN 80-7185-616-9.

KAPLAN, Karel, ed. *Kádrová nomenklatura KSČ 1948-1956: sborník dokumentů*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1992. 199 s. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny; sv. 2. ISBN 80-85270-04-8.

- KAPLAN, Karel. Kořeny československé reformy 1968. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 425 s. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-135-6.
- KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Antonín Novotný - vzestup a pád „lidového“ aparátčika*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 342 s. ISBN 978-80-87474-08-2.
- KAPLAN, Karel. *Mocní a bezmocní*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. 469 s. ISBN 0-88781-209-0.
- KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. 1. vyd. [Brno: Doplněk, 1999]. 289 s. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-024-4.
- KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část první*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 313 s. Česká společnost po roce 1945; sv. 3. ISBN 978-80-7285-079-2
- KUBÍN, Miroslav. *Proměny české energetiky: historie, osobnosti, vědecko-technický rozvoj*. Praha: Český svaz zaměstnavatelů v energetice, 2009. 615 s. ISBN 978-80-254-4524-2.
- KURAL, Václav et al. *Československo roku 1968. 1. díl, Obrodný proces*. 1. vyd. Praha: Parta, 1993. 207 s. ISBN 80-901337-9-7.
- PAVKA, Marek. *Kádry rozhodují vše!: kádrová politika KSČ z hlediska teorie elit: (prvních pět let komunistické vlády)*. 1. vyd. Brno: Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2003. 126 s. Studijní materiály výzkumného projektu Krize komunistického systému v Československu 1953-1957; sv. 7. ISBN 80-7285-034-2.
- PAVLOVIČ, Richard. *Jozef Lenárt ako predseda Slovenskej národnej rady*. [Rigorózní práce] Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2005.
- PAVLOVIČ, Richard. *Jozef Lenárt – slovenský a československý politik v čase spoločenskej krízy a normalizácie (1967-1989)*. [Dizertační práce]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2011.
- PAVLOVIČ, Richard. *Politický profil Jozefa Lenárta s dôrazom na obdobie po roku 1962*. [Diplomová práce] Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2004.
- PÁVOVÁ, Jana. *Demagog ve službách strany: portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 191 s. Tváře moci. ISBN 978-80-87211-09-0.
- PERNES, Jiří, POSPÍŠIL, Jaroslav a LUKÁŠ, Antonín. *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu*. 1. vyd. Praha: Brána, 2008. 305 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-7243-382-7.
- PULLMANN, Michal. *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 2011. 243 s. ISBN 978-80-87271-31-5.
- RYCHLÍK, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 259 s. Česká společnost po roce 1945; sv. 4. ISBN 978-80-7285-081-5.
- RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. 677 s. ISBN 978-80-7429-133-3.
- SRB, Vladimír. *Obyvatel'stvo Slovenska 1918-1938*, Bratislava: Inštitút informatiky a štatistiky. 2002, bez ISBN.

ŠEVEČEK, Ondřej. *Zrození Baťovy průmyslové metropole: továrna, městský prostor a společnost ve Zlíně v letech 1900-1938*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2009. 412 s. ISBN 978-80-86829-42-5.

ŠTEFEK, Martin. *Za fasádou jednoty: KSČ a SED po roce 1985*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. 221 s. ISBN 978-80-7465-121-2.

ŠULC, Zdislav. *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. 2. vyd., v Doplňku první. Brno: Doplňek, 1998. 117 s. ISBN 80-7239-005-8.

TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 169 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7021-982-9

Články a studie

BARNOVSKÝ, Michal. Proces s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty. In: PERNES, Jiří a FOITZIK, Jan, eds. *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané ve dnech 14.-16. dubna 2003 v Praze*. Brno: Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2005. 391 s. ISBN 80-7285-053-9.

BENČÍK, Antonín. Ludvík Svoboda a srpen 1968. In: *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, č. 1, str. 24-43, ISSN 1210-7050.

CVRČEK, Lukáš. Jozef Lenárt – příběh dlouhé kariéry. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Roč. 2, č. 1, 2008. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, ISSN 1802-8241.

CVRČEK, Lukáš. Oběti potlačení protiokupačních protestů v Praze v srpnu 1969. In: STŘEDOVÁ, Veronika a kol. *České, slovenské a československé dějiny 20. století V*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2011. 343 s. ISBN 978-80-7405-103-6.

CVRČEK, Lukáš: Vysočany 1968. Mimořádný XIV. sjezd KSČ. In: *Securitas imperii: sborník k problematice bezpečnostních služeb*. Praha: ÚSTR, 2009, 1 (15), str. 138-179, ISSN 1804-1612.

DINUŠ, Petr. Vysoká škola politická ÚV KSČ v letech 1953-1969. In: KOSTLÁN, Antonín (ed.). *Vědní koncepce KSČ a její institucionalizace po roce 1948*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2010. 279 s. Práce z dějin vědy sv. 23. ISBN 978-80-7285-123-2.

Doležal, Jakub. Přes ambasády ke svobodě. Drama východoněmeckého exodu v roce 1989. In: *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, č. 1-2, str. 79-133, ISSN 1210-7050.

DOSKOČIL, Zdeněk. Milan Hübl – politik v siločarách Gustáva Husáka. In: MICHÁLEK, Slavomír a kol. *Gustáv Husák: moc politiky, politik moci*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2013. 1067 s. ISBN 978-80-224-1312-1.

JANÁČEK, F., MICHÁLKOVÁ, M. Příběh zvacího dopisu. In: *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, č. 1, str. 87-101, ISSN 1210-7050.

NOVÁK, Pavel. Výkonnost československého zemědělství v mezinárodním srovnání v 50. letech 20. století. In: BLAŽEK, Petr a KUBÁLEK, Michal eds. *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a střeoevropské souvislosti*. 1. vyd. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2008. 359 s. Bod. ISBN 978-80-7363-226-7.

PAVLOVIČ, Richard. Husák a slovenská komunistická elita. Na príklade vzťahov G. Husáka a Jozefa Lenárta v rokoch 1961 - 1989. In: MICHÁLEK, Slavomír a kol. *Gustáv Husák: moc politiky, politik moci*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2013. 1067 s. ISBN 978-80-224-1312-1.

PAVLOVIČ, Richard: Jozef Lenárt a Pražská jar. Pohľad na politickú kariéru J. Lenárta počas spoločenskej krízy a začiatku normalizácie (1967-1969). In: Středová, Veronika, ed. et al. *České, slovenské a československé dějiny: moderní přístupy k soudobým dějinám*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006. 221 s. ISBN 80-86845-63-X.

PAVLOVIČ, Richard. Oficiálny životopis verzus realita: Vplyv propagandy na tvorbu oficiálneho životopisu Jozefa Lenárta počas normalizácie. In: KMEŤ, Norbert – SYRNÝ, Marek a kol. *Odvalujem balvan: Pocta historickému remeslu Jozefa Jablonického*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, Bratislava: Ústav politických vied SAV, 2013.

PAVLOVIČ, Richard. Slovenská národná rada 1948-1968. In: MERVART, Jan a kol. *České, slovenské a československé dějiny 20. století: osudové osmičky v našich dějinách*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Vydáno péčí Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové ve vydavatelství Oftis, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7405-032-9.

PEŠEK, Jan. Komunistická strana Slovenska 1945-1948. Členstvo, organizácia, vedenie, stranický aparát, vzťah ku KSČ. In: *Historický časopis*. Roč. 59, 2011, č. 3, Bratislava: Slovenská akadémia vied, ISSN 0018-2575.

RYCHLÍK, Jan. Začiatky normalizácie na Slovensku v správach bulharského generálneho konzulátu v Bratislave. In: *Historický časopis*, r. 52, 2004, č. 1, s. 149-172.

VONDRÁŠEK, Václav. Kriminalizace Demokratické strany Slovenska v předúnorovém období. In: PERNES, Jiří, a FOITZIK, Jan, eds. *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané ve dnech 14.-16. dubna 2003 v Praze*. Brno: Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2005. 391 s. ISBN 80-7285-053-9.